

СЕКЦІЯ 3 | РОЗВИТОК СИСТЕМИ ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ В УКРАЇНІ

УДК 330.5 (075.8)

В.М. Костюченко, д.е.н. Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС ЯК МАКРОЕКОНОМІЧНА ІНФОРМАЦІЙНА МОДЕЛЬ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

У статті розглядається платіжний баланс України як інформаційна модель для прийняття рішень.

Ключові слова: платіжний баланс, аналіз, рахунок поточних операцій, фінансовий рахунок.

Платіжний баланс визначається як статистичний звіт, у якому в систематизованому вигляді наведено сумарні дані про зовнішньоекономічні операції резидентів даної країни з резидентами інших країн (нерезидентами) за певний період [1]. Основні компоненти платіжного балансу групуються за двома рахунками: рахунком поточних операцій і рахунком операцій з капіталом і фінансових операцій.

З одного боку, в платіжному балансі відображається узагальнена оцінка економічного стану країни. З іншого боку, платіжний баланс відіграє роль макроекономічної моделі, яка систематично відображає економічні операції, які здійснені між національною економікою та економікою інших країн світу.

Складання платіжного балансу є обов'язковою умовою для всіх країн-членів Міжнародного валютного фонду. Він ґрунтується на єдиній методології відповідно до стандартної класифікації компонентів і структури зведеної інформації. Платіжний баланс складається наростаючим підсумком з початку звітного періоду.

На підставі фактичних даних платіжного балансу про стан країни та

ефективність її міжнародних зв'язків, користувачами приймаються рішення, зокрема міжнародними фінансовими установами такими як Міжнародний валютний фонд, про надання фінансової допомоги країні для подолання дефіциту платіжного балансу, стабілізації платіжного балансу.

Метою статті є аналіз платіжного балансу України за десятирічний період, виявлення тенденцій економічного розвитку та обґрунтування пропозицій щодо запровадження заходів, спрямованих на покращення економічного стану країни.

З огляду на динаміку розвитку макроекономічних показників економіки України за період з 1998-2007 рр. слід відмітити таке:

1. У 1998 р. від'ємне сальдо поточного рахунку платіжного балансу сформувалося у розмірі — 1.3 млрд. дол. США (-2.3% до ВВП) (рис.1);

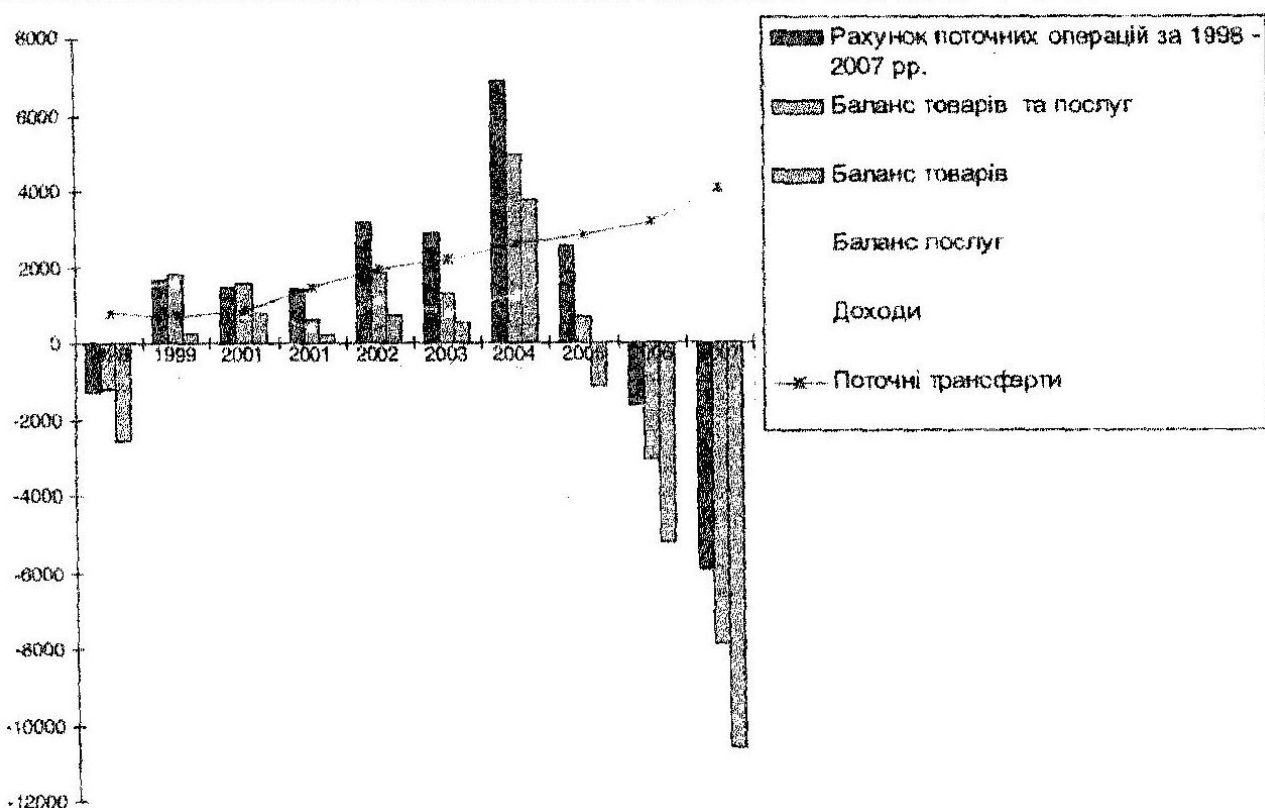

Рис. 1. Рахунок поточних операцій України за період з 1998 по 2007 рр.

2. Характерною ознакою періоду 1999-2005 рр. було формування додатного сальдо рахунку поточних операцій платіжного балансу. Найменше значення додатного сальдо поточного рахунку сформувалося в 2001 р. у сумі 1.4 млрд. дол. США (3.7% до ВВП). Найбільше значення додатного сальдо поточного рахунку становило 6.9 млрд. дол. США (10.6% до ВВП) в 2004 р.

Рекордні обсяги додатного сальдо поточного рахунку платіжного балансу в 2004 р. сформувалося під впливом того, що надзвичайно сприятливі для України умови торгівлі зумовили значне перевищення темпів зростання експорту товарів та послуг над імпортом (37.2 проти 26%) та збільшення

позитивного сальдо з торгівлі товарами та послугами (з 1.3 до 4.9 млрд. дол. США). Зростання грошових переказів на 22% та значні надходження для виплати оstarбайтерам (0.3 млрд. дол. США) зумовили збільшення обсягів поточних трансфертів.

3. У 2006 р. та 2007 р. зафіксовано від'ємне сальдо поточного рахунку в розмірі — 1.6 млрд. дол. США (-1.5% до ВВП) та -5.9 млрд. дол. США. (-4.2% до ВВП) відповідно. На формування від'ємного сальдо вплинули значне перевищення темпів зростання імпорту товарів та послуг над експортом (22% проти 13.2% в 2006 р. та 34.8% проти 27.4% в 2007 р.) та значне збільшення від'ємного сальдо балансу доходів (у 2006 р. воно дорівнювало — 1.7 млрд. дол. США, що на 74.8% більше порівняно з 2005 р.; у 2007 р. — 2.1 млрд. дол. США, що на 22.9% більше порівняно з 2006 р.).

За період з 1998 по 2007 рр. динаміка зовнішнього товарообороту зростала за виключенням 1999 р., коли зовнішній товарооборот знизився на 22.8% і склав 26.1 млрд. дол. США. Загалом за 10 річний період зовнішній товарооборот зріс у 3.7 рази. У 2007 р. він складав 110 млрд. дол. США (у 1998 р. — 29.9 млрд. дол. США).

Нарощування експортних поставок (за період 1998-2007 рр. він зріс у 3.6 рази) відбувалось за рахунок надзвичайно сприятливої кон'юнктури зовнішніх ринків металургійної та хімічної продукції, нарощування поставок машинобудівної продукції, підвищення світових цін, вдалої переорієнтації експортних поставок на нові ринки (країн Америки, Європи, країн СНД, Азії). Основним чинником збільшення обсягів імпорتنних операцій (за період з 1998 по 2007 рр. імпорт товарів збільшився у 3.7 рази) стало активне розширення споживчого та інвестиційного внутрішнього попиту. Нарощування обсягів імпорту відбулося переважно за рахунок імпорту енергоносіїв, що зумовлено збільшенням обсягів імпорту газу та зростанням цін на нафту. Прискорене зростання імпорту спричинило формування значного від'ємного сальдо торгівлі товарами в 1998 р. — 2.6 млрд. дол. США, 2005 р. — 1.1 млрд. дол. США, 2006 р. — 5.2 млрд. дол. США, 2007 р. — 10.6 млрд. дол. США.

Сальдо фінансового рахунку (без урахування резервів) за 10 річний період формувалося додатним і від'ємним. Основним чинником формування додатного сальдо було збільшення обсягів надходження довгострокових ресурсів: прямих іноземних інвестицій та негарантованих кредитів (рис.2).

Висновки. Платіжний баланс є макроекономічною моделлю, яка використовується внутрішніми і зовнішніми користувачами для прийняття рішень. На рівні окремої країни платіжний баланс є об'єктом державного регулювання. Матеріальною основою його регулювання є валютні резерви, національний дохід, що перерозподіляється через державний бюджет, участь

держави в міжнародних економічних відносинах, регламентація зовнішньоекономічних операцій на основі прийнятих нормативних актів.

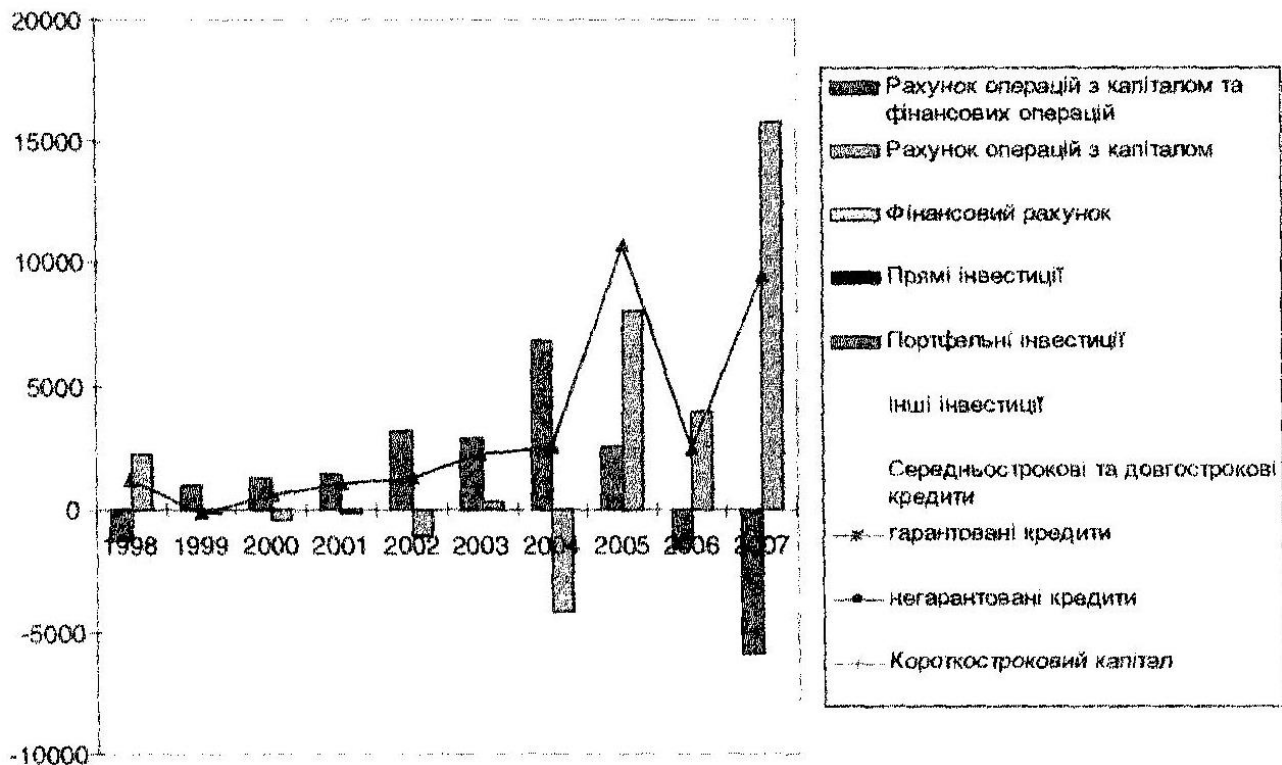

Рис. 2. Динаміка поточного і фінансового рахунків платіжного балансу

Покращення платіжного балансу України можливе за таких заходів:

1) проведення дефляційної політики, спрямованої на скорочення внутрішнього попиту, обмеження бюджетних витрат, замороження цін і зарплати; 2) девальвації гривні, що обумовить стимулювання експорту та стримування імпорту товарів; 3) запровадження валютних обмежень через ліцензування продажу іноземної валюти імпортерам, блокування інвалютної виручки експортерів, зосередження валютних операцій в уповноважених банках; 4) проведення спеціальних заходів державного впливу на платіжний баланс під час формування його статей.

Список використаних джерел:

1. Платіжний баланс і зовнішній борг України. I квартал 2008 року // Щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. — 2008. — 78 с.

Annotation. The article considers the balance of payments of Ukraine as informative model for a decision-making.

Key words: balance of payments, analysis, account of current operations, financial account.